

mértékben hibás, éppen kispolgári szocialista voltánál fogva tanuságos képet ad a másik Amerikáról, a pro-etárok, a kisparaszokok, a nép Amerikájáról: igen aktuális volt most leírása az elnökválasztásról a falun, ahol senkit nem érdekelt, hogy ki lesz az elnök. (hiszen az egyik tizenkét és a másik egy híján húsz a nép szempontjából), hanem, ha egyáltalán szavaznak, akkor a falu üzösorása megmozgatja őket, hogy ő magának érdemeiket szerezzék, a kormánytól.

Még egy megjegyzés: a könyv magyar címe nagyon szerencsétlen, hiszen Jo nem hal meg, hanem bevontul az USA-hadsereghez az antifasiszta háborúban való részvétele. Miért nem maradhatott volna jobb híján az eredeti cím: A kis Jo (The Little Jo)?

LANG DEZSŐ

THORNTON WILDER: Caesar. (Reg.)

Thornton Wilder Amerikában él és „humanista“. Uj könyvében, a Caesar-életrajzban, mely Németh László gvenge fordításában kerül a magyar olvasóhoz, példáját mutatja annak, hogy miként lehet elmélyült forrástanulmányok, ragyogó stíluszerző és pompás nyelvkészség mellett — rossz könyvet írni.

A könyv történelmi regény, fiktiiv akció és magánlevelek sorozata, folytatása a XIX. században dívott napló, illetve levél-regény hagyományainak. Regény-nél elkerülhető módon, a szerző a cselekmény menetéhez képest lényegtelen történethamisításokat követ el, ezekért az előszóban hosszasan mentegetőzik is. Persze, nem mentegetőzik a könyv lényeges történethamisításai miatt, hiszen nincs fudatában annak, hogy történet szemlélete — made in the USA — hiányos és hamis. Hőst lát Caesarban és hőskultuszt csinál — nitzschei értelemben. És mert nem látja a történeti összefüggéseket, irracionális folyamatnak tekinti a történetet.

A római köztársaság lényegében egyetlen feladatot töltött be, biztosította a paraszt-patricius családok egymásközötti hatalmi egyensúlyát. Más feladatot nem töltött be és nem is akart hajtóztatni. Erre vall, hogy megnyirbált hatáskörrel, rövid időre és sok állami tisztviselőt választottak, valamint a civilt jog kicsinyesen feudális és merev volta. Természetesen az ilyen társadalmi rend válságsorozathoz vezet, mert a közvetlenül érdekelt paraszt-patriciusok ér-

dekein kívül semmire nincs tekintettel. Nem is tudta a római közársaság sem a rabszolgakérdést (Spartacus-lázadás), sem a plebejus-kérdést: (kivonulás a Szenthegyre), sem a római ipar és kereskedelem problémáit. Ezt a társadalmi rendet nyilvánvalóan fel kellett váltania egy újnak. Nyilvánvaló az is, hogy az új társadalmi rend a sok rabszolgát foglalkoztató iparos- és kereskedőréteg uralma. Ezeknek központosított közigazgatásra és korlátlan hatalommal rendelkező, senkinek sem felelős, de tőlük függő államfőre volt szükségük. Császárok váltották egymást, igen kevesen haltak meg természetes halálal, de közös tulajdonságuk volt, hogy a mindig erősödő nagyvállalatok érdekében dolgoztak.

Caesar volt az, aki ezt a történelmi átalakulást végrehajtotta. Caesar nem volt hős. Caesar stréber volt, aki szeretőit, barátait, pártfogóit kihasználta és kiját szotta egymás ellen. A könyvből nem derül ki, hogy kik és miért pénzelték Caesart: holott a kérdés lényege ez és nem a szájha Clodia, vagy a szájha Kleopatra boránysorozatai. Marcus Junius Brutus kiskaliberű bürokrata és parasztpatriciusi előítéleteibe gyökerezett politikus volt, szintén nem hős, hanem ostoba, maradi és halátlan csirkefogó. Caesar szintén nem a szóikus filozófia hőse, ahogy Wilder beállítja, hanem nagyszájú, köpönyegforgató fiskális.

Wilder írása lényegében és szellemében fasiszta írás, mert szemlélete tartalmazza a fasiszta történet szemlélet minden jellegzetes elemét, az irracionálisizmust és a hőskultuszt, valamint a katasztrófa-elméletet. A szerző szándéka kétségtelenül nem ez volt, amit felférthetetlenül bizonyít az, hogy a könyvet Lauro de Bosis-nak, az óász antifasiszta ellenállás hősének és mártírjának dedikálta.

Szerző vitathatatlan jóindulata mellett könyve — szempontok híján — való.

LANG DEZSŐ

IVAN KOZLOV: KRIMI ÉJSZAKÁK (Szikra.)

Ebben a kritikában nem bírálhatjuk Kozlov művét mint regényt; ez feltételeznél a háború után megjelent hasonló témájú (bár korántsem hasonló kidolgozási) regények egyéni vonásainak, különleges szerkesztési, megjegyzési feljegyzésének vizsgálatát, ismeretét. Ez pedig